

“De waargenomen ernst en pleegweerstand van offline en online delicten onder jongeren.”

Naam: F.M. (Floortje) Heij

Datum afstuderen: 28-06-2013

**Faculteit Gedragwetenschappen
Opleiding BSc Psychologie.**

Eerste begeleider:

Dr. S. Zebel

Tweede begeleider:

Dr. Ir. P. de Vries

UNIVERSITEIT TWENTE.

Faculteit Gedragwetenschappen
Opleiding BSc Psychologie

“De waargenomen ernst en pleegweerstand van offline en online delicten onder jongeren.”

Naam: F.M. (Floortje) Heij
Studentnummer: s1131621
Datum afstuderen: 28-06-2013
Plaats: Universiteit Twente, Enschede
Opleiding: BSc Psychologie
Faculteit: Gedragwetenschappen
Vakgroep: Conflict, Risico en Veiligheid

Eerste begeleider: Dr. S. Zebel
Tweede begeleider: Dr. Ir. P. de Vries

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Abstract (Engels)	5
Inleiding	6
Online disinhibitie effect	7
Persoonlijkheidstrekken	9
Waargenomen Ernst	10
Pleegweerstand	11
Verwachtingen en Hypothesen	11
Methoden	13
Respondenten	13
Design	14
Onafhankelijke maten	16
Afhankelijke maten	17
Resultaten	20
Discussie & Conclusie	24
Dankwoord	28
Referenties	29
Bijlagen	31
Vragenlijst	31
Verdeling achtergrondvariabelen	41
Ongelijke verdeling achtergrondvariabelen	43
Fictieve scenario's	44
Factorladingen na rotatie	46

Samenvatting

Dit onderzoek richt zich op de waargenomen ernst en de pleegweerstand die jongeren ervaren wanneer hen wordt gevraagd om zich in te leven in een online- of een offline delict. Een literatuurstudie wijst uit dat het online disinhibitie effect van Suler (2004) ten grondslag zou kunnen liggen aan het eventuele verschil dat jongeren ervaren tussen online- en offline delicten. Online disinhibitie wordt gedefinieerd als het verminderen van gedragsinhibitie in een online omgeving.

De verwachting voorafgaand aan het onderzoek was dat een online delict (mede door de, deels onbewuste, in acht neming van de dimensies van Suler, 2004) als ernstiger zou worden omschreven en de pleegweerstand zou verminderen in vergelijking met een offline delict.

In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van een vragenlijst met wisselende fictieve scenario's die ofwel bedreiging ofwel fraude omschreef die online of offline werd gepleegd. Dit betrof een 2 (Online vs. Offline) x 2 (bedreiging vs. Fraude) factorieel design. De 150 respondenten werden willekeurig verdeeld over de verschillende versies van de vragenlijst.

De verwachting voorafgaand aan het onderzoek bleek niet uit te komen. Door middel van variantie analyses (ANOVA's) bleek dat er enkele hoofdeffecten optraden van het type delict op de constructen morele verwerpelijkheid, emotionele gevolgen en Asynchroniciteit; directe gevolgen. Het verwachtte hoofdeffect van de pleegwijze op deze constructen bleef echter uit. Er is door middel van dit onderzoek dan ook geen ondersteuning gevonden voor de hypothese dat *“De inschatting van een online delict heeft een significant effect op een verhoging van de door jongeren waargenomen ernst van het delict en op een vermindering van de pleegweerstand die zij ervaren.”*

Dit onderzoek heeft de invloed van het online disinhibitie effect op de evaluatie van een online delict niet kunnen aantonen. Tenslotte worden implicaties gegeven voor eventueel vervolgonderzoek.

Abstract

This research focuses on the perceived seriousness and resistance that young people experience when they are asked to empathize with an online or offline crime. A literature study shows that the online disinhibition effect (Suler, 2004) may underlie the differences that result after evaluation of an online or offline crime. Suler defines online disinhibition as the reduction of behavioral inhibition in the online environment.

The expectation preceding the experiment was that the evaluation of an online crime would result in little perceived seriousness and little resistance against committing the crime which was described in the scenario. The evaluation of an offline crime would have the opposite effect; high perceived seriousness and a high resistance.

This research used a questionnaire which investigated the perceived seriousness, resistance and the dimensions of Suler (2004). The questionnaire started with a fictional scenario which the respondents were asked to empathize with. This scenario would regard fraude or threat which was performed online or offline (a 2 x 2 factorial design). 150 respondents (young people between the ages of 13 and 18), were randomly assigned to the different versions of the questionnaire.

This expectation wasn't what was found by this research. There were no main effects found after conducting analyses of variance (ANOVA's) of the way the crime was conducted (online or offline) on the dependent variables. There were some main effects of the type of crime on the dependent variables; moral reprehensibility, emotional consequences and the asynchronicity; direct consequences. This research cannot prove a significant influence of the way the crime was conducted on the dependent variables. Due to this reason the hypothesis: *"the assessment of an online- crime, has a significant effect on a higher perceived seriousness by young people and a lower resistance they have against performing the crime"*, will be rejected.

This research cannot prove a significant influence of the online disinhibition effect on the evaluation of an online delict. Implications for further research are discussed.

Inleiding

Facebook, Hyves, Whatsapp en Twitter. Smartphones, Ipads, Laptops en E-readers. Voor de jeugd van tegenwoordig zijn dit doodnormale termen uit de wereld van het internet en Informatie Communicatie Technologie (ICT). De online wereld wordt door jongeren veelal gebruikt om informatie te verzamelen, spellen te spelen, spullen te kopen of verkopen, maar voornamelijk om te communiceren met anderen. Tegenwoordig speelt het internet en andere ICT middelen een belangrijke rol in het sociale leven van jongeren. Een op de drie adolescenten prefereren zelfs online communicatie boven offline communicatie bij het bespreken van intieme onderwerpen (Schouten, Valkenburg & Peter, 2007).

Toch is volgens Kerstens en Stol (2012) niet alles rozegeur en maneschijn: jongeren zijn kwetsbaar op internet. Zij kunnen worden gepest (cyberbullying, bedreiging), misleid (oplichting, identiteitsdiefstal) of slachtoffer worden van een seksueel delict. In de media en in de literatuur wordt vooral gewezen op de risico's die het internet voor jongeren met zich meebrengt. Er is nog weinig bekend over de daders van cybercriminaliteit, zeker wanneer het jongeren betreft (Kerstens & Stol, 2012). Zo is er geen onderzoek gedaan naar de wijze waarop jongeren tegen het plegen van cybercriminaliteit aan kijken. Is er weinig bekend over de waargenomen ernst van online versus offline delicten en ook over de pleegweerstand van jongeren tegenover deze delicten is weinig bekend.

Bovenstaande onderwerpen worden in de huidige literatuur weinig tot niet behandeld. Dit terwijl er door Jones, Mitchell en Finkelhor (2013) wordt aangetoond dat het aantal jongeren dat online wordt lastiggevallen is gestegen van 6% in 2000 tot 11% in 2010. En aangezien er steeds meer jongeren online actief zijn, is het waarschijnlijk dat een deel van deze stijging te wijten is aan ouderschap onder de jongeren zelf. Dit blijft in huidig onderzoek echter onderbelicht. Ook Hulst en Neve (2008) geven aan dat vooral de jongere generatie en studenten met goede ICT kennis, vaardigheden en verstand van het internet als risicogroep worden aangemerkt voor het plegen van cybercriminaliteit. Het is dus van belang dat er meer inzicht wordt verkregen in de ervaring en mening van jongeren over offline- en online criminaliteit. Wat maakt dat het plegen van bepaalde online delicten wellicht makkelijker gaat/minder bewust wordt gepleegd? En welke aspecten verklaren dit? In dit onderzoek zullen deze kwesties onderzocht worden aan de hand van bedreiging en fraude als onderwerp van criminaliteit. De centrale onderzoeksvraag: *In welke mate is er onder jongeren een verschil in de waargenomen ernst van en weerstand tegen bedreiging en fraude die offline wordt gepleegd vergeleken met wanneer bedreiging en fraude online wordt gepleegd?*

Online disinhibitie effect:

Op internet lijken mensen zich vrijer te bewegen door de sociale wereld. Mensen zijn lossier, meer open in het prijsgeven van (persoonlijke) informatie en voelen zich minder geremd in het contact. Suler (2004) bestempelt dit in zijn onderzoek als het online disinhibitie effect. Dit effect wordt door hem gedefinieerd als het verminderen van gedragsinhibitie in de online omgeving (Suler, 2004; Joinson, 2007). Volgens Lapidot-Lefler en Barak (2011) heeft het fenomeen 'online disinhibitie' laten zien kenmerkend te zijn voor online communicatie. Kerstens en Stol (2012) geven aan dat online disinhibitie bepaald risicogedrag op internet kan verklaren. Veel van het menselijk gedrag dat wordt gezien op het internet, inclusief geweld, flaming*, bedreiging en het uitschelden van anderen aan de ene kant en het meer laten zien van zichzelf en het zoeken van hulp bij anderen aan de andere kant, draagt mogelijk bij aan het online disinhibitie effect (Joinson, 2001). Suler geeft in zijn artikel vijf dimensies als verklaring voor het verminderen van de gedragsinhibitie op het internet. Deze dimensies zijn dissociatieve anonimiteit, onzichtbaarheid, asynchroniciteit, dissociatieve verbeelding en minimalisering van autoriteit. Ook Kerstens en Stol (2012) geven aan dat kenmerken van het huidige internet bijdragen aan de verplaatsing van criminaliteit naar de online wereld of vormen van deviant gedrag kunnen bevorderen. Bezorgdheid over online risico's voor jongeren lijkt dus gerechtvaardigd. Deze risico's betreffen niet alleen het slachtoffer worden van internetcriminaliteit maar ook het uitvoeren ervan.

Wat betreft anonimiteit, onzichtbaarheid en asynchroniciteit is al enig onderzoek gedaan in de mate waarin deze dimensies invloed hebben op de online disinhibitie bij jongeren. Verschillende studies hebben laten zien dat anonimiteit een hoofdfactor is bij het online disinhibitie effect. Wanneer mensen de mogelijkheid hebben om hun online acties te scheiden van hun levensstijl en identiteit, voelen mensen zich volgens onderzoek van Suler (2004) minder kwetsbaar. Suler stelde dit aan de hand van klinische observaties en literair onderzoek. Douglas en McGarty (2001) hebben in hun onderzoek laten zien dat het ontbreken van een identiteit (anonimiteit) de neiging vergroot om deel te nemen aan negatief online gedrag (bijvoorbeeld flaming¹). Het onderzoek van Douglas en McGarty betrof een experimentele opzet waarbij er werd onderzocht of er meer gericht vijandig gedrag (flaming) werd vertoond wanneer iemand lid was van een bepaalde groep. In dit onderzoek werd onder andere gekeken naar het effect van anonimiteit en onzichtbaarheid op dit gedrag (flaming).

---

¹ Flaming is het gebruiken van vijandige expressies tegenover anderen in de online communicatie (agressief/vijandig taalgebruik, vloeken, negatieve opmerkingen en/of bedreigingen).

Ook Wodzicki, Schwämmlein, Cress en Kimmerle (2011) vonden dat wanneer respondenten negatief online gedrag vertoonden, zij zich anoniemer waanden. Dit bleek deels ook afhankelijk van individuele verschillen en het doel van de online activiteit. Wodzicki et al. toonden dit aan door middel van een experimenteel onderzoek naar de mate van anonimiteit die men online hanteert, afhankelijk van de sociale houding die men heeft (meer gericht op zichzelf, of meer gericht op anderen).

Onzichtbaarheid heeft zowel op online- als offline gebied effect op disinhibitie van gedrag. Het vermindert irrelevante stereotypes en vooroordelen in relatie tot leeftijd, geslacht en kleur van de huid (McKenna en Green, 2002). Verminderde sociale aanwezigheid leidt mogelijk tot een proces van de-individualisatie op het gebied van communicatie, wat leidt tot disinhibitie. De afwezigheid van zichtbaarheid en de unieke vorm van sociale aanwezigheid die inherent is aan online communicatie, accelereren het proces van online disinhibitie (Suler, 2004).

Volgens Lapidot-Lefler en Barak (2011) zou anonimiteit beter kunnen worden omschreven als onidentificeerbaarheid (onbekend zijn van persoonlijke details, onzichtbaarheid en afwezigheid van oogcontact) aangezien dit meer persoonlijk significant lijkt te zijn. Ook onzichtbaarheid valt binnen deze dimensie. Anonimiteit en Onzichtbaarheid lijken in dit onderzoek naar ouderschap dan ook indicatoren voor eenzelfde dimensie. Om deze reden wordt in dit onderzoek gekozen voor het hanteren van de dimensie onidentificeerbaarheid van Lapidot-Lefler en Barak (2011). De onidentificeerbaarheid, zorgt er volgens Lapidot-Lefler en Barak mogelijk voor dat internetgebruikers zich niet verantwoordelijk voelen voor het eigen negatieve gedrag op internet, voornamelijk wegens het feit dat zij niet als dader kunnen worden gezien van hun acties. Dit zorgt voor een verhoogde mate van vijandige disinhibitie.

Online communicatie vergroot, ten opzichte van offline communicatie, de controle die je hebt over je zelfpresentatie en het tonen van je ware zelf (Valkenburg en Peter, 2011). Dit zorgt voor meer zekerheid onder (voornamelijk verlegen) adolescenten (Chan, 2009). De meeste communicatie online is asynchroon. Asynchroniciteit betreft de wijze waarop mensen via het internet communiceren. Enerzijds betreft Asynchroniciteit de mogelijkheid op internet om een antwoord te kunnen veranderen en te kunnen reflecteren op wat terug gezegd gaat worden. Anderzijds betreft dit het feit dat een geschreven tekst achter gelaten kan worden op het internet, zonder dat jongeren hier (of met reacties daarop) mee worden geconfronteerd. Laatstgenoemde versterkt het online disinhibitie effect, met name de mate waarin vijandige disinhibitie toegankelijker lijkt.

De dimensies dissociatieve verbeelding en minimalisering van autoriteit (Suler, 2004) komen in de literatuur wat minder aan bod. Suler (2004) omschrijft de Dissociatieve verbeelding als de mate waarin mensen online een ander leven/een andere persoonlijkheid hebben dan offline het geval is. Dit leven sluiten ze weer af zodra de computer uit gaat, waardoor ze zich minder verantwoordelijk lijken voelen voor hun daden online. Minimalisering van autoriteit betreft het feit dat in de online wereld status minder belang heeft dan offline het geval is. Hierdoor zijn mensen online meer bereid om te zeggen wat ze van een autoriteitsfiguur vinden dan zij offline zouden doen. Wellicht dat de eerder besproken onzichtbaarheid ook hier een rol in speelt.

Persoonlijkheidseigenschappen:

Persoonlijkheidseigenschappen hebben volgens Suler (2004) veel invloed op de door hem genoemde dimensies. Iemand met theatrale persoonlijkheidstrekken zal zich volgens Suler (2004) meer open en emotioneel toegankelijk opstellen. Daarentegen zal een compulsieve persoonlijkheid maar beperkt toegankelijk zijn voor anderen. Het online disinhibitie effect zal volgens Suler (2004) interacteren met persoonlijkheidstrekken, wat in sommige gevallen tot kleine verschillen in online- versus offline communicatie zal leiden. In andere gevallen zal dit verschil echter significant groot zijn. Uit onderzoek van Pratt en Cullen (2000) komt naar voren dat een lage zelfcontrole samenhangt met ouderschap. Dit zou deze door Suler (2004) genoemde verschillen zou kunnen verklaren. Gottfredson en Hirschi (1990) omschrijven jongeren met een lage zelfcontrole als eerder impulsief, ongevoelig, fysiek, risiconemend, kortzichtig en niet gericht op verbale activiteiten. Bovenal lijkt er sprake te zijn van een interactie tussen de verschillende dimensies in combinatie met persoonlijkheidsfactoren. Dit zorgt er voor dat het effect complexer maar ook intenser wordt (Joinson; 2007, Suler; 2004).

Gezien de groeiende aanwezigheid van jongeren op het internet en de stijging die te zien is in het aantal jongeren dat te maken krijgt met een online delict, lijken jongeren zelf steeds vaker een rol te spelen in het plegen van een online delict. De verwachting is dat de verschillende dimensies die het online disinhibitie effect beïnvloeden, hier een rol in spelen. Om te kunnen onderzoeken of dit ook daadwerkelijk het geval is zal er meer inzicht moeten worden verkregen in het verschil in ervaring en mening van jongeren over offline- dan wel online criminaliteit. Om deze meningen en ervaringen in kaart te kunnen brengen zal er gebruik gemaakt worden van de constructen 'waargenomen ernst' en 'pleegweerstand'.

Daarnaast zal er aan de hand van de dimensies van Suler (2004) worden gekeken of het online disinhbitie effect een significante rol speelt bij de evaluatie van een online of offline delict.

Waargenomen ernst:

Huidig onderzoek naar (waargenomen) ernst toont aan dat het begrip ‘Ernst’ niet meer als één construct kan worden gezien. Warr (1989) introduceert in zijn onderzoek twee dimensies waaruit het begrip ernst zou bestaan. Dit betreft de normatieve evaluatie van misdrijven, ‘Wrongfulness’ morele verwerpelijkheid genoemd. En daarnaast ‘Harmfulness’, de objectieve oordelen over de mate van schade aan slachtoffers, ofwel schadelijkheid. Warr (1989) ontdekte hierbij dat veel respondenten uit zijn onderzoek zich bij de beoordeling van een misdrijf of op de schadelijkheid of op de morele verwerpelijkheid richtten, afhankelijk van welke dimensie het meest dominant aanwezig is. De respondenten beoordeelden hierbij eigenlijk een gedeelte van het construct ernst. Rosenmerkel (2001) vond eveneens dat de focus op de morele verwerpelijkheid of schadelijkheid afhankelijk is van het type misdrijf dat is gepleegd. Uit onderzoek van Alter, Kernochan en Darley (2007) bleek daarentegen dat het beoordelen van misdrijven vooral gebaseerd wordt op de dimensie morele verwerpelijkheid. Het verschil in onderzoeksresultaten tussen Warr (1989), Rosenmerkel (2001) en Alter et al. (2007) kan waarschijnlijk worden verklaard vanuit de verschillende onderzoeksmethoden die zijn gebruikt (Alter et al., 2007). Bij voorgaande studies werden de respondenten vaak geconfronteerd met complete misdrijven, waarbij zowel de schadelijkheid en de morele verwerpelijkheid aan bod kwamen. In het onderzoek van Alter et al. (2007) werden ook straffen voorgesteld aan respondenten, waarbij één van beide dimensies aan bod kwam. Wanneer beide dimensies aan bod kwamen bleek wisselend de schadelijkheid en de morele verwerpelijkheid een rol te spelen, afhankelijk van het type delict dat werd gepleegd. Alter et al. (2007) geloven dat wanneer respondenten een passende straf bij een misdrijf moeten zoeken, ze voornamelijk vertrouwen op de waargenomen morele verwerpelijkheid van de misdadiger. Hoe meer zij de misdaad zien als moreel verwerpelijk, hoe harder zij de misdadiger zouden straffen.

Wat betreft de waargenomen ernst is dit onderzoek gedeeltelijk vergelijkbaar met het onderzoek van Warr (1989) en Rosenmerkel (2001). De respondenten uit dit onderzoek moeten allen een volledig uitgevoerde daad beoordelen, te weten; fraude of bedreiging. De ernst van de daad wordt gebaseerd op de dimensies van Warr (1989). Bij iedere omschreven daad speelt zowel de morele verwerpelijkheid als de schadelijkheid een rol. Wel verschilt bij iedere beschreven daad de pleegwijze; namelijk online of offline. De vraag is of dit gevolgen

zal hebben voor de mate waarin de waargenomen ernst (voornamelijk bepaald door de morele verwerpelijkheid; Alter et al., 2007) zal variëren tussen beide pleegwijzen.

Pleegweerstand:

De pleegweerstand zal in dit onderzoek worden gedefinieerd als de weerstand die men ervaart bij het idee van het plegen van crimineel gedrag. Het kan gezien worden als een maat waarin iemand schat de gestelde daad wel of niet uit te kunnen voeren. Dit betreft de mate van de eigen effectiviteit (Self-efficacy). In dit onderzoek wordt gekeken of de dimensies van Suler (2004) invloed hebben op de eigen effectiviteit en of deze verschillend is wanneer er van jongeren wordt gevraagd zich in te leven in een online- dan wel offline delict. De pleegweerstand is een construct dat moeilijk feitelijk te observeren is, waardoor er binnen dit onderzoek is gekozen voor het gebruiken van tekstuele fictieve scenario's.

Verwachtingen en Hypothesen:

De verwachting is dat wanneer er wordt gekeken naar de waargenomen ernst en de pleegweerstand bij online tegenover offline delicten, er sprake is van een causale relatie. Wanneer een online delict door jongeren zal worden geëvalueerd, resulteert dit mede door de in acht neming van de dimensies van Suler (2004) in een minder hoge mate van waargenomen ernst en in een verlaagde pleegweerstand. Dit in tegenstelling tot de evaluatie van een offline delict. De verwachting hierbij is dat wanneer er een offline delict wordt geëvalueerd, de dimensies van Suler (2004) geen rol spelen en de waargenomen ernst hierdoor in hogere mate naar voren komt, evenals de pleegweerstand.

Wanneer er naar de verschillende dimensies wordt gekeken lijkt met name de waargenomen anonimiteit en onzichtbaarheid, samengevoegd in de dimensie onidentificeerbaarheid, online groter. De verwachting is dat dit een significant effect zal hebben op de (vermindering van) de pleegweerstand.

Daarnaast zullen jongeren online minder geconfronteerd worden met de gedane actie (mede door asynchroniciteit), waardoor zij het gemakkelijker achter zich kunnen laten. De verwachting is dan ook dat de dimensies onidentificeerbaarheid (anonimiteit en onzichtbaarheid) en asynchroniciteit de grootste rol zullen spelen in het voorspellen van het online disinhibitie effect. De andere dimensies van Suler (2004), dissociatieve verbeelding en minimalisering van autoriteit, zullen in dit onderzoek naar verwachting een minder grote rol spelen. Voor het conceptueel model, zie figuur 1.

Hypothese 1: *De inschatting van een online delict heeft een significant effect op een verhoging van de door jongeren waargenomen ernst van het delict en op een vermindering van de pleegweerstand die zij ervaren.*

Nulhypothese 1: *De inschatting van een online delict heeft geen significant effect op een verhoging van de door jongeren waargenomen ernst van het delict en op een vermindering van de pleegweerstand die zij ervaren.”*

Hypothese 2: *Bij de inschatting van een online- of een offline delict zullen de dimensies onidentificeerbaarheid en asynchroniciteit ten grondslag liggen aan de mate van waargenomen ernst en de ervaren pleegweerstand.*

Nulhypothese 2: *Bij de inschatting van een online- of een offline delict zullen de dimensies onidentificeerbaarheid en asynchroniciteit niet ten grondslag liggen aan de mate van waargenomen ernst en de ervaren pleegweerstand.*

Methoden

Respondenten:

151 jongeren (waarvan 75 man, 75 vrouw, 1 anoniem) namen deel aan dit onderzoek. De leeftijd van de respondenten varieerde tussen 13 en 18 jaar oud met een gemiddelde leeftijd van 15,53 (SD=1,34). De benaderde jongeren zijn jongeren van eenzelfde middelbare school, welke studeren op vmbo, havo of vwo niveau. Na analysering van de verzamelde data bleek één respondent te veel missende waarden te hebben om hem of haar mee te nemen in de data-analyse. Hierdoor bleken 150 respondenten geschikt (75 man, 75 vrouw) voor data-analyse. Een analyse van de verschillende achtergrondvariabelen toont een gelijkmatige verdeling wat betreft het geslacht, het opleidingsniveau en het opleidingsjaar over de verschillende condities van de vragenlijst (zie bijlage 2). Wat betreft de ervaring van de respondenten met criminaliteit bleek de steekproef ongelijkmatig verdeeld over de verschillende condities. Bij de versie ‘offline bedreiging’ gaven opvallend meer respondenten aan iets strafbaars te hebben gedaan, in vergelijking met de overige condities (zie tabel 1). De respondenten binnen deze versie kenden ook relatief meer mensen die een strafbaar feit hebben gepleegd (zie bijlage 3). Over het algemeen bleek dat de respondenten meer mensen kenden die een ander hadden bedreigd (40%), dan dat ze iemand kenden die fraude (21%) had gepleegd. Om de invloed van deze verschillen in de mate waarin iemand zelf iets strafbaars hebben gepleegd (covariaat 1) en de mate waarin de respondent iemand in de directe omgeving heeft die iets strafbaars heeft gepleegd (covariaat 2) uit te filteren, zijn beide achtergrondvariabelen meegenomen als covariaten in de analyses.

Tabel 1. *Achtergrondvraag: Heb je zelf wel eens iets strafbaars gedaan?*

			Frequency	Percent	
fraude	online	Valid	ja	13	32,5
			nee	27	67,5
			Total	40	100,0
	offline	Valid	ja	13	37,1
			nee	22	62,9
			Total	35	100,0
bedreiging	online	Valid	ja	13	36,1
			nee	23	63,9
			Total	36	100,0
	offline	Valid	ja	18	46,2
			nee	21	53,8
			Total	39	100,0

Design:

In dit onderzoek werden twee onafhankelijke variabelen tussen deelnemers gemanipuleerd, de pleegwijze (online versus offline) en het type delict (bedreiging versus fraude). Dit betreft een twee maal twee design. Hierbij werd gezocht naar een hoofdeffect van de pleegwijze en het type delict op de constructen waargenomen ernst, pleegweerstand en de verschillende dimensies van Suler (2004).

Binnen deze vragenlijst kwamen de constructen waargenomen ernst en de pleegweerstand aan bod. Om het onderscheid te maken tussen de online- en de offline vragenlijst werd gebruik gemaakt van fictieve scenario's. Hierbij werden exact gelijke delicten (bedreiging en fraude) omschreven die ofwel online ofwel offline zijn uitgevoerd. Om er zeker van te zijn dat deze fictieve scenario's aansloten bij de jongeren, zijn de teksten aangeboden aan een aantal jongeren (n=5, waarvan 2 meisjes en 3 jongens) in de leeftijd van 13 tot en met 18. Hierbij kwamen geen bijzonderheden aan het licht. Zij vonden de teksten begrijpelijk, uitvoerbaar geen van hen noemden opvallendheden.

In beide vragenlijsten werd dezelfde vraagstelling gehanteerd. In totaal kwam dit neer op vier versies van dezelfde vragenlijst, met een ander fictief scenario. Binnen de vragenlijst werden de dimensies van Suler (2004) gemeten die ten grondslag liggen aan het 'online disinhibition effect' (onidentificeerbaarheid, asynchroniciteit, dissociatieve verbeelding, minimalisering van autoriteit) om het eventuele verschil in houding tegenover online/offline criminaliteit te kunnen verklaren. Deze dimensies dienen als mediators voor het verschil in pleegweerstand en de waargenomen ernst tussen de online en offline delicten.

Aangezien er in de literatuur duidelijke aanwijzingen naar voren kwamen voor de invloed van persoonlijkheidstrekken (zelfcontrole en impulsiviteit) op het wel of niet plegen van een delict zijn er een aantal persoonlijkheidsvragen aan de vragenlijst toegevoegd. Kerstens en Stol (2012) maakten in hun onderzoek gebruik van items uit de Grasmick Scale (Tittle, Ward en Grasmick, 2003) voor het meten van zelfcontrole. De zelfcontrole werd gemeten aan de hand van 13 stellingen, waarvan de zes basiskennmerken uit het door Grasmick ontwikkelde instrument terugkwamen: impulsiviteit, voorkeur voor eenvoudige taken, risicovol gedrag, fysieke instelling, egocentrisme en temperament. Deze vragen werden beantwoord aan de hand van een driepunts-likertschaal lopend van 'nooit' tot 'vaak'. In het onderzoek van Kerstens en Stol (2012) behaalde deze schaal een betrouwbaarheid van α

=0,74. In dit onderzoek werd een vijfpunts-likertschaal gehanteerd om de consistentie in de antwoordmogelijkheden binnen het onderzoek te behouden.

Procedure:

De jongeren die deelnamen aan het onderzoek (respondenten) werd gevraagd om een online vragenlijst in te vullen via SurveyMonkey. De respondenten werden willekeurig verdeeld over de vier mogelijke condities (online-fraude, offline-fraude, online-bedreiging, offline-bedreiging). Bij de start van de online vragenlijst werden demografische gegevens (sekse, leeftijd, opleiding, etniciteit), omgevingskenmerken (is de respondent bekend met criminaliteit, internetgedrag) en persoonlijkheidstrekken (egocentrisme, het zoeken van spanning, zelfcontrole) uitgevraagd. Vervolgens kregen de respondenten in iedere conditie een inleidende tekst aangeboden waarin het plegen van een strafbaar feit (fraude/bedreiging) werd omschreven. Er werd van hen gevraagd om zich in te leven in dit omschreven scenario. Deze inleidende tekst (fictief scenario) was in die vorm geschreven dat het toegankelijk en indenkbare was voor de deelnemende jongeren, maar geheel fictief. Bij het schrijven van deze manipulatie teksten is getracht de online en offline versies van hetzelfde delict zo veel mogelijk op gelijke wijze te omschrijven, met alleen een afwijkende pleegwijze (met of zonder tussenkomst van het internet).

Nadat de respondenten de inleidende tekst hadden gelezen, startte de online vragenlijst met instructies en richtlijnen voor het invullen van de vragenlijst. Hierin werd benadrukt dat het gaat om de mening van de respondent en dat hierin geen goede of foute antwoorden mogelijk waren. De hierop volgende vragenlijst was in iedere conditie exact gelijk. De vragen werden beantwoord aan de hand van de gelezen fictieve scenario's en zijn opgesteld aan de hand van de dimensies van Suler (2004); dissociatieve anonimiteit, onzichtbaarheid, asynchroniciteit, dissociatieve verbeelding en minimalisering van autoriteit. Vervolgens werd uitgevraagd in hoeverre de respondent de omschreven actie zelf uit zou voeren en wat hen hier wel/niet in tegen zou houden.

Ter afsluiting van het onderzoek werden de respondenten gedebrieft, waarin werd benadrukt dat het in dit onderzoek ging om fictieve handelingen, die in het dagelijks leven zowel online als offline strafbaar zouden zijn. Daarnaast werden de respondenten bedankt voor hun deelname aan het onderzoek. De gemiddelde afnameduur van de online vragenlijst is 10 minuten.

Onafhankelijke maten:

Door middel van vier fictieve scenario's werd gekeken of het verschil in pleegwijze en het type delict (online/offline vs. Bedreiging/fraude) invloed had op de manier waarop jongeren de hierop volgende vragenlijst invulden. Dit betrof teksten over een bedreiging of een handeling waarbij sprake is van fraude die offline dan wel online werd uitgevoerd. Het doel van deze teksten was inzicht te verkrijgen in de daarna uitgevraagde mediatoren (dimensies van Suler, 2004) die het eventuele verschil in waargenomen ernst en/of pleegweerstand kunnen verklaren. De respondenten werden willekeurig verdeeld over één van de vier fictieve scenario's (zie bijlage 4).

Materiaal:*Offline-bedreiging*

In het fictieve scenario 'offline bedreiging' wordt een verhaal geschetst waarin de jongere een klasgenoot iets betaald wil zetten. Dit doet hij door middel van bedreiging, wat in dit scenario via een brief (offline wijze) gaat.

Online-bedreiging:

Bij het fictieve scenario 'online bedreiging' wordt exact hetzelfde verhaal geschetst alleen wordt er in dit scenario gebruik gemaakt van een online middel (in dit geval een e-mail).

Offline-fraude:

In het scenario 'offline fraude' wordt een verhaal geschetst waarin de jongere besluit geld te verdienen aan het vervalsen van bioscoopkaartjes. Deze verkoopt hij via een advertentie in de supermarkt (offline wijze).

Online-fraude:

In het scenario 'online fraude' wordt exact hetzelfde scenario omschreven, maar hier worden de kaartjes verkocht via het internet.

Waardering fictieve scenario's:

Om er zeker van te zijn dat de fictieve scenario's het gewenste effect hebben gehad op de respondenten, zijn er een aantal vragen toegevoegd waarin de respondenten aan konden geven hoe zij de scenario's ervaarden. Hierbij werd er gekeken naar de mate waarin de respondenten het scenario realistisch en uitvoerbaar vonden. Aan de hand van een frequentietabel bleek dat

60 % van de respondenten met het fictieve scenario over fraude, de omschreven actie niet gemakkelijk uit te voeren vond en dat 63 tot 75% het niet zelf uit zou kunnen voeren. Wat betreft de respondenten met het fictieve scenario over bedreiging vond 40% het scenario niet gemakkelijk uitvoerbaar en zou 46% (offline) en 69% (online) het zelf ook niet kunnen. Wat wil zeggen dat de respondenten het plegen van fraude over het algemeen als makkelijker uitvoerbaar zagen dan bedreiging. Wanneer er werd gekeken naar hoe realistisch de respondenten de omschreven scenario's vonden, bleek dat bij beide type delicten (fraude en bedreiging) de online pleegwijze als meer realistisch werd gezien dan de offline pleegwijze. Wat wil zeggen dat respondenten het plegen van een delict met tussenkomst van het internet als realistischer leken te ervaren dan het plegen van een delict zonder tussenkomst van het internet.

Afhankelijke maten:

Direct volgend op de fictieve scenario's werden stellingen gegeven over de gelezen teksten. Deze stellingen betrof de waargenomen ernst van het zojuist gelezen delict (fraude of bedreiging), de pleegweerstand die werd ervaren en de dimensies van Suler (2004) werden uitgevraagd. De stellingen werden beantwoord aan de hand van een 5 punts likertschaal lopend van 0. helemaal niet tot 4. Heel erg.

Voor het samenstellen van factoren binnen de vragenlijst zijn vier groepen met items geanalyseerd door middel van een principal component analyse (PCA) met varimax rotatie. De hoofdconstructen waargenomen ernst (14 items) en pleegweerstand (6 items) werden apart geanalyseerd. Daarnaast werden de verschillende vragen over de dimensies van Suler (2004) tegelijk geanalyseerd op factoren (22 items) en vervolgens de vragen wat betreft persoonlijkheidstrekken (12 items). Vervolgens werden er van alle factoren betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd. Voor factorladingen na rotatie zie bijlage 5.

Waargenomen ernst: Voor het construct waargenomen ernst werd een Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) analyse uitgevoerd met als resultaat een score van ,82. Daarnaast bleek Bartlett's test van sphericiteit significant ($p < ,01$), wat wil zeggen dat de items hoog genoeg en adequaat correleerden voor factoranalyse. Een eerste analyse werd uitgevoerd om de eigenvalues van elk component te bepalen. Vier componenten hadden eigenvalues boven Kaiser's criteria van 1, en verklaarden samen 67,7% van de variantie. Bijlage 5 toont de factorladingen na rotatie.

De items die samen clusteren in het eerste component/ de eerste factor suggereren dat dit de morele verwerpelijkheid betreft (alle ladingen $>,67$, $\alpha=,88$). Een voorbeeldvraag uit dit component “*Ik vind de in het scenario omschreven actie moreel niet juist*”, in totaal betrof dit component vijf items. In de tweede clustering worden de emotionele gevolgen voor het slachtoffer gemeten (alle ladingen $>,56$, $\alpha=,81$). Voorbeelditem: “*Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar heel verdrietig van wordt*”, totaal 4 items. Binnen het derde component clusteren items samen die de mate van schade voor het slachtoffer betreffen (alle ladingen $>,46$, $\alpha=,62$). Voorbeelditem: “*Ik denk dat deze actie heel schadelijk is voor Pieter/degene die de bioskoopkaartjes koopt*”, totaal 4 items. Item 4 laadt met geen van de drie factoren en zal om deze reden apart worden geanalyseerd.

Pleegweerstand: De items van het construct pleegweerstand bleek door middel van een KMO analyse een adequate sample voor de factoranalyse (KMO= $,88$). Ook de sphericiteit bleek significant ($p=<,01$) wat aangeeft dat de correlaties tussen de items hoog genoeg waren voor een principal component analyse. Uit analyse bleek dat er één component was met een eigenvalue hoger dan 1. Dit component verklaarde 61% van de variantie. Alle items suggereren de pleegweerstand van de respondent te meten (alle ladingen $>,61$, $\alpha=,87$). Voorbeelditem: “*Als ik zoiets zou doen, zou ik hier veel weerstand bij ervaren*”, totaal 6 items.

Dimensies van Suler (2004): Wat betreft de items over de dimensies van Suler (2004) kwam er een KMO score van $,75$ naar voren. Daarnaast bleek Bartlett's test van sphericiteit significant ($p=<,01$). Dit wil zeggen dat de items samen hoog genoeg en op adequate wijze correleerden voor factoranalyse. Uit een eerste analyse naar eigenvalues bleek dat er 6 componenten eigenvalues hoger dan 1 hadden. Samen verklaarden deze componenten 63% van de variantie. Aan de hand van het Scree Plot kwam eveneens het behoudt van zes componenten naar voren. De items in het eerste component binnen deze analyse suggereerden allen minimalisering van autoriteit te meten (alle ladingen $>,53$ $\alpha=,79$). Voorbeelditem: “*Als ik een dergelijke actie uit zou voeren, maakt het me niet uit wie ik tegenover me heb, als ik de actie maar rechtvaardig vindt*”, totaal 5 items. Het tweede component binnen deze analyse omvatte echter items die zowel de anonimiteit als de onzichtbaarheid betrof, wat ook het geval was binnen component vijf van deze analyse. Om deze reden is er dan ook voor gekozen om de factoren/componenten anonimiteit en onzichtbaarheid samen te voegen in een

nieuwe factor: onidentificeerbaarheid (alle ladingen $>,56$ $\alpha=,77$). Voorbeelditem: “*Ik heb het idee dat wanneer ik de omschreven actie uit zou voeren, niemand er achter zou kunnen komen dat ik dit gedaan heb*”, totaal 7 items. Het derde en vierde component betroffen items van de dimensie asynchroniciteit van Suler (2004), hier viel echter op dat deze dimensie uiteen viel in twee typen items, die aparte factoren vormden binnen deze analyse. Het derde component betrof items die suggereerden het aspect te meten waarbij men de gedane actie achter zich kan laten binnen de dimensie asynchroniciteit (alle ladingen $>,64$ $\alpha=,73$). Voorbeelditem: “*Ik heb het idee dat als ik dit doe, ik het daarna achter me kan laten zonder dat ik hier ooit nog iets van anderen over te horen krijg*”, totaal 4 items. Het vierde component betrof een cluster van items die (het wel of niet ervaren van) directe gevolgen bij de dimensie asynchroniciteit suggereerden te meten (alle ladingen $>,52$ $\alpha=,72$). Voorbeelditem: “*De kans dat iemand direct op mij reageert als ik dit doe is heel klein*”, totaal 4 items. De items in het zesde component binnen deze analyse suggereerden allen dissociatieve verbeelding te meten (alle ladingen $>,71$ $\alpha=,70$). Voorbeelditem: “*Als ik deze handeling uit zou voeren, zou dit niet typerend zijn voor mij als persoon*”, totaal 3 items.

Persoonlijkheidsvragen: Tot slot werden de vragen wat betreft de persoonlijkheid van de respondenten samengevoegd in een principal component analyse. De score van de Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) analyse bleek $,75$. Daarnaast bleek Bartlett's test van sphericiteit significant ($p=<,01$). Hierdoor kan gezegd worden dat de items hoog genoeg en op adequate wijze correleerden voor een factoranalyse. Uit analyse bleek dat er drie componenten waren met een eigenvalue hoger dan 1. Deze componenten verklaarden samen 56% van de variantie. Aan de hand van het Scree Plot kwam eveneens het behoudt van drie componenten naar voren. De items die samen clusteren in het eerste component van deze analyse suggereren dat factor 10 de persoonlijkheidstrekk egocentrisme betrof (alle ladingen $>,58$ $\alpha=,79$). Voorbeelditem “*Ik denk alleen aan mijzelf*”, totaal 6 items. De samen clustering van items uit component twee lijken de persoonlijkheidstrekk zelfcontrole te suggereren. Wanneer er echter wordt gekeken naar de samenhang en de betrouwbaarheid van deze clustering is deze volgens een Cronbach's Alpha analyse, onbetrouwbaar ($\alpha=,15$). De factor is bij verwijdering van een van de item's ook niet betrouwbaar genoeg. Hierdoor is er voor gekozen om de item's concentratie, flapuit, uitdagingopdrachten, stilzitten apart te analyseren (zie bijlage 1 voor de volledige items). Al deze losse items betrof een deel van het component zelfcontrole, samen vormden zij echter geen betrouwbaar cluster. Component drie betrof een samenclustering van

items die allen suggereerden het zoeken van spanning ‘thrillseeking’ te meten (alle ladingen $>,53 \alpha=,67$). Voorbeelditem “*Ik houd van spannende dingen*”, totaal 3 items.

Resultaten

Aan de hand van variantie-analyses (ANOVA's) werden de effecten van de onafhankelijke variabelen, de pleegwijze (Online vs. Offline) en het type delict (fraude vs. Bedreiging) onderzocht. Hierbij werd er telkens een andere afhankelijke variabele geanalyseerd en werd er gecorrigeerd voor twee covariaten. Te weten de items ‘*Heb je zelf wel eens iets strafbaars gedaan?*’ en ‘*Ken je iemand anders in je direct omgeving (bijvoorbeeld vrienden of familie) die wel eens iets strafbaars hebben gedaan?*’. Dit gezien de ongelijkmatige verdeling van deze achtergrondinformatie over de verschillende condities van de vragenlijst. Op deze manier werd vertroebeling van de resultaten door verschillen in condities voorkomen.

Resultaten variantieanalyse:

Morele verwerpelijkheid:

Er is een hoofd effect te zien van het type delict op de factor morele verwerpelijkheid. Er bleek een significant effect van het type delict op te treden op de waargenomen morele verwerpelijkheid van het delict. $F(1,144)=20,76 p<,01$. Hierbij bleek dat de respondenten het delict fraude als moreel verwerpelijker zagen dan het delict bedreiging. Dit gezien het feit dat de gemiddelde score op morele verwerpelijkheid hoger was bij het delict Fraude ($M=2,98$, $SD=,13$) dan bij het delict bedreiging ($M=2,40$, $SD=,13$). Covariaat één, het feit of iemand zelf wel of niet een strafbaar feit heeft gepleegd, had een significant effect ($p<,01$) op de wijze van antwoorden van de respondenten. Hiervoor is in deze analyse gecorrigeerd. Covariaat twee had geen significant effect op de antwoorden van de respondenten. Er werd geen hoofdeffect gevonden voor de pleegwijze, ook werd geen interactie effect gevonden tussen pleegwijze en type delict op de factor morele verwerpelijkheid.

Emotionele gevolgen:

Daarnaast bleek een significant (hoofd-) effect van type delict op de emotionele gevolgen van het delict, $F(1,144)=22,95$, $p<,01$. Gezien de gemiddelden voor de delicten fraude ($M=1,88$ $SD=,15$) en bedreiging ($M=2,59$ $SD=,15$), bleken respondenten het idee te hebben dat bedreiging meer ernstige gevolgen zal hebben voor het slachtoffer dan bij fraude het geval

zou zijn. Ook binnen deze ANOVA analyse speelde covariaat één een rol ($p < ,01$), waarvoor gecorrigeerd is. Covariaat twee had geen significant effect op de antwoorden van de respondenten. Er werd geen hoofdeffect gevonden voor de pleegwijze, ook werd geen interactie effect gevonden tussen pleegwijze en type delict op de factor emotionele gevolgen.

Pleegweerstand:

Ook wat betreft de pleegweerstand die respondenten rapporteerden bleek het hoofdeffect van type delict significant, $F(1,144)=15,26$, $p < ,01$. Gezien het hogere gemiddelde bij het delict Fraude ($M=3,1$ $SD=,14$), lijken respondenten meer pleegweerstand te ervaren wat betreft fraude in vergelijking met bedreiging. Bedreiging ($M=2,58$ $SD=,14$) lijkt bij de respondenten minder weerstand op te roepen. Bij deze analyse is wederom gecorrigeerd voor covariaat één ($p < ,01$). Covariaat twee had geen significant effect op de antwoorden van de respondenten. Er werd geen hoofdeffect gevonden voor de pleegwijze, ook werd geen interactie effect gevonden tussen pleegwijze en type delict op de factor pleegweerstand.

Asynchroniciteit; directe gevolgen:

Wanneer er wordt gekeken naar de factor asynchroniciteit – directe gevolgen, blijkt er een hoofdeffect op te treden. Het effect van het type delict was significant op de afhankelijke variabele asynchroniciteit: $F(1,144)=6,93$, $p=0,01$. Gezien de hogere gemiddelden op het delict bedreiging ($M=2,10$ $SD=,15$) in vergelijking met het delict fraude ($M=1,72$ $SD=,15$), lijkt de mate waarin de respondenten het gevoel hebben dat zij de directe gevolgen van-of reacties op hun actie zullen ervaren, significant hoger dan dat zij bij fraude aangeven. Er werd geen hoofdeffect gevonden voor de pleegwijze, ook werd geen interactie effect gevonden tussen pleegwijze en type delict op de factor asynchroniciteit.

Overige factoren:

Voor de afhankelijke variabelen ‘mate van schade’, ‘minimalisering van autoriteit’, ‘asynchroniciteit; achter zich laten’, ‘dissociatieve verbeelding’, ‘onidentificeerbaarheid’, en item 4 is eveneens een univariate ANOVA uitgevoerd. Hier bleken echter geen significante hoofdeffecten (voor pleegwijze of type delict) of interactie effecten naar voren te komen.

Regressie-analyse persoonlijkheidsfactoren:

Om te onderzoeken of de verschillende aspecten van de persoonlijkheid van invloed zijn op de manier van antwoorden van de respondenten is een regressie analyse uitgevoerd. Bij de uitvoer van deze analyse werden de persoonlijkheidsschalen 'egocentrisme' en 'thrillseeking' samen met de losse items (concentratie, flapuit, uitdagingopdrachten, stilzitten) die apart een deel van zelfcontrole meten tegelijk opgenomen in een regressie-analyse. Deze analyse werd per afhankelijke variabele uitgevoerd om zo een compleet beeld te verkrijgen van de effecten van de persoonlijkheidstrekken op de verschillende variabelen binnen de vragenlijst. Voor elke versie van de vragenlijst werden deze analyses apart uitgevoerd. Een tabel met de significante waarden binnen deze analyse staan weergegeven in tabel 2.

Wanneer er bij de eerste regressie-analyse werd gekeken naar het effect van de persoonlijkheidsfactoren op de morele verwerpelijkheid die de respondenten ervaren bleek een significant verband ($P < .01$) tussen de persoonlijkheidstrekk egocentrisme en de morele verwerpelijkheid die iemand ervaart bij het online delict bedreiging. Dit betreft een negatief verband ($\beta = -.59$) wat wil zeggen dat hoe meer egocentrisch iemand is, hoe minder moreel verwerpelijk de online bedreiging wordt gevonden.

Daarnaast bestaat er een significant verband tussen online ($p = .02$), offline ($p = .04$) fraude en egocentrisme. Dit betreft voor zowel online fraude ($\beta = -.45$) als offline fraude ($\beta = .40$) een negatief verband. Hoe hoger het egocentrisme, hoe minder ernstig de mate van schade wordt gezien. Bij het delict bedreiging gaat dit niet op. Wellicht komt dit voort uit het feit dat er bij fraude meer uit het delict wordt gehaald voor de persoon zelf, te weten; geld. Bij bedreiging gaat het meer om het betaald zetten van een ander.

Ook wat betreft de weerstand bij het plegen van een delict, speelt Egocentrisme een significante rol. Dit gaat op voor online bedreiging ($p = .01$, $\beta = -.54$), en online ($p = .01$, $\beta = -.47$) en offline ($p = .04$, $\beta = -.33$) fraude. Hierbij geldt hoe hoger het egocentrisme, hoe lager de pleegweerstand. Bij offline fraude lijkt de uitdaging van het uitvoeren ($p < .01$) en de mate waarin iemand lang stil kan zitten ($p = .02$) een rol te spelen. Hoe hoger de pleegweerstand hoe meer men van een moeilijke opdracht houdt ($\beta = .58$). Daarnaast geldt hoe hoger de pleegweerstand, hoe minder er lang stil gezeten kan worden ($\beta = .43$). De spanning die men ervaart bij het uitvoeren van offline fraude ($p = .03$, $\beta = -.36$) en de mate van concentratie bij offline fraude ($p = .01$, $\beta = -.44$) hebben een negatief effect; hoe meer pleegweerstand iemand

ervaart, hoe minder hij/zij op zoek is naar spanning, maar ook hoe minder goed diegene zich kan concentreren.

Wat betreft minimalisering van autoriteit lijkt er sprake te zijn van een positief verband ($p=,01$, $\beta=-,53$) met het zoeken naar spanning bij de versie offline fraude. Hoe meer men in durft te gaan tegen een autoriteit, hoe meer behoefte men heeft aan spanning.

Wat betreft online ($p=,01$, $\beta=,56$) en offline ($p=<,01$, $\beta=,65$) bedreiging komt er een positief verband naar voren tussen egocentrisme en asynchroniciteit; het vermogen om het delict achter zich te laten. Dit wil zeggen; hoe egocentrischer degene is, hoe makkelijker hij/zij het delict achter zich kan laten.

Wat betreft bedreiging komen er een aantal significante waarden naar voren bij de factor dissociatieve verbeelding. Bij de online pleegwijze blijkt er een negatief verband ($\beta=-,44$) te bestaan tussen de factor dissociatieve verbeelding en de persoonlijkheidstrek egocentrisme ($p=,03$). Dit wil zeggen dat hoe meer egocentrisch iemand is, hoe minder hij of zij de omschreven actie (het bedreigen van een ander) bij zichzelf vindt passen. Daarnaast komt een significante waarde naar voren bij de offline pleegwijze van bedreiging. De dissociatieve verbeelding hangt positief samen met het hebben van plezier in een moeilijke opdracht ($p=,01$, $\beta=,45$) en negatief met het zeggen van dingen zonder er bij na te denken ($p=,04$, $\beta=-,36$). Wanneer iemand meer plezier heeft in het maken van een moeilijke opdracht, vindt hij het delict meer bij zich passen en denkt men langer na voordat hij/zij iets zegt (meer zelfcontrole).

Tabel 2:

Significante waarden regressie-analyse.

Welke factor/ item?	Pleegwijze en type delict:	Model	Standardized Coefficients Beta:	t	Sig.
Morele verwerpelijkh.:	Online bedreiging:	1 Fegocentrisme	-,589	-3,188	,003
Mate van schade:	Online fraude:	1 Fegocentrisme	-,454	-2,491	,018
	Offline fraude:	1 Fegocentrisme	-,403	-2,198	,037
Pleegweerstand:	Online fraude:	1 Fegocentrisme	-,466	-2,656	,013
		1 Fegocentrisme	-,328	-2,191	,038
		Fthrillseeking	-,357	-2,286	,031
		Concentreren	-,435	-2,737	,011
		Uitdagingopdrachten	,581	3,548	,002

			Stilzitten	,425	2,587	,016
	Online bedreiging:	1	Fegocentrisme	-,540	-2,835	,008
Minimalisering van.: authoriteit	Offline fraude:	1	Fthrillseeking	,529	2,844	,009
Asynchroniciteit, achter laten.	Online bedreiging:	1	Fegocentrisme	,562	2,959	,006
	Offline bedreiging:	1	Fegocentrisme	,651	3,331	,002
Dissociatieve verbeelding	Online bedreiging:	1	Fegocentrisme	-,441	-2,311	,028
	Offline bedreiging:	1	Flapuit	-,359	-2,196	,036
		1	Uitdagingopdrachten	,453	2,704	,011

Discussie & Conclusie

Tegenwoordig lijkt internet voor jongeren een eerste levensbehoefte. Ze verzamelen er informatie, spelen er spellen, kopen of verkopen er spullen en communiceren met anderen. Het internet speelt een belangrijke rol in het sociale leven van jongeren. Tegelijkertijd lopen zij er ook risico's, waar in de wereld van de wetenschap al veel onderzoek naar is gedaan. Er is in de literatuur nog weinig bekend over het aantal online daders/risico's dat zich onder de jongeren zelf bevindt. Het aantal jongeren dat online is blijft echter groeien, evenals hun expertise in het gebruik van internet. Daarnaast is er nog niets bekend over de kijk van jongeren op online delicten en of dit verschilt van hun evaluatie van eenzelfde offline delict.

In dit onderzoek is nagegaan of de kijk van jongeren op een misdrijf verschilt wanneer dit delict op online- of op offline wijze wordt gepleegd. De verwachting voorafgaand aan het onderzoek was dat wanneer er werd gekeken naar de waargenomen ernst en de pleegweerstand bij online tegenover offline delicten, er sprake was van een causale relatie. Wanneer een online delict door jongeren zou worden geëvalueerd zou dit, mede door de in acht neming van de dimensies van Suler (2004), resulteren in een minder hoge mate van waargenomen ernst en in een verlaagde pleegweerstand. Dit in tegenstelling tot de evaluatie van een offline delict. Aan de hand van deze verwachtingen zijn de volgende hypothesen opgesteld:

“De inschatting van een online- of een offline delict een significant effect heeft op de door jongeren waargenomen ernst van het delict of pleegweerstand die zij ervaren.”

“Bij de inschatting van een online- of een offline delict wordt de mate van waargenomen ernst en de ervaren pleegweerstand beïnvloedt door de dimensies onidentificeerbaarheid en asynchroniciteit.”

Hieronder worden de resultaten samengevat, worden kanttekeningen bij dit onderzoek geplaatst en worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

Resultaten:

De resultaten laten, tegen de verwachting in, geen causale relatie zien wanneer er wordt gekeken naar de waargenomen ernst en de pleegweerstand bij online tegenover offline delicten. De verwachting dat wanneer een online delict door jongeren zal worden geëvalueerd, dit (mede door de in acht neming van de dimensies van Suler, 2004) resulteert in een minder hoge mate van waargenomen ernst en in een verlaagde pleegweerstand, bleek dan ook geen waarheid. Uit analyse bleek dat er geen hoofdeffect optrad van de pleegwijze op de afhankelijke variabelen (waargenomen ernst, pleegweerstand). Er is door middel van dit onderzoek dan ook geen ondersteuning gevonden voor de hypothesen.

Wat betreft de dimensies van Suler (2004), kwamen er geen resultaten naar voren die de verwachting konden bevestigen dat de dimensies ‘onidentificeerbaarheid’ en ‘asynchroniciteit’ de grootste voorspellende waarde hadden wat betreft het online disinhibitie effect. Wellicht komt het ontbreken van een hoofdeffect voor de pleegweerstand, waargenomen ernst en de dimensies van Suler (2004) voort uit het feit dat het online disinhibitie effect in eerste instantie een maat is voor online gedragsinhibitie. Aangezien dit onderzoek zich richtte op het evalueren van online en offline delicten, en niet direct op de eventuele (ont)remmingen in de communicatie/het gedrag van de respondenten in een online situatie, zou de theorie van Suler in dit onderzoek mogelijk geen rol spelen waardoor geen hoofdeffect is opgetreden.

Daarnaast zou de verdere opzet van het huidige onderzoek een rol kunnen spelen in het ontbreken van een hoofdeffect. In de huidige opzet konden de online en offline versies van eenzelfde scenario op betrouwbare wijze vergeleken worden doordat de vragenlijsten in alle versies exact gelijk werden gehouden. Om deze zelfde reden kon er echter ook minder diep worden ingegaan op de verschillende aspecten van online communicatie (aangezien niet iedere versie ook daadwerkelijk ‘online communicatie’ betrof) en konden bepaalde dimensies

van Suler niet expliciet worden uitgevraagd. Daarnaast konden geen vragen gesteld worden over het eventuele verschil dat de respondenten ervaarden tussen het plegen van een online en offline delict.

Door middel van een regressie-analyse, waarbij werd gekeken of de persoonlijkheidstreken van invloed waren op de afhankelijke variabelen, bleek dat met name de persoonlijkheidstrek egocentrisme een belangrijke rol speelde. Egocentrisme bleek een robuuste voorspeller voor de hoofdconstructen waargenomen ernst en pleegweerstand. Wanneer iemand hoog scoorde op de persoonlijkheidstrek egocentrisme, bleek de waargenomen ernst die de respondent ervaarde te verminderen en ook de pleegweerstand tegenover het delict werd lager. Opvallend was dat dit genoemde significante verband tussen online-bedreiging, online-fraude, offline fraude en egocentrisme, niet opging voor de versie met het scenario offline bedreiging. Een verklaring hiervoor blijkt niet gemakkelijk gevonden. Dat er verschillen bestaan in de mate waarin egocentrisme een rol speelt bij de verschillende scenario's lijkt te wijten aan het feit dat er bij het scenario fraude, meer voordeel te halen valt voor de jongere; geld. Binnen het scenario bedreiging draait het voornamelijk om het betaald zetten van een ander en niet om het halen van voordeel voor de jongere zelf. Waarom er bij het scenario bedreiging echter verschillen bestaan in de mate waarin egocentrisme een rol speelt tussen de online en offline versie, blijft echter nog een vraag.

Bij de analyse van de evaluatievragen wat betreft de fictieve scenario's kwam een opvallend resultaat naar voren. Hieruit bleek dat wanneer de scenario's werden geëvalueerd, de online versies van de omschreven delicten als realistischer werden gezien dan wanneer het zelfde delict op offline wijze werd uitgevoerd. Dit zou te wijten kunnen zijn aan de enkele verschillen die bestaan tussen de online en offline scenario's van hetzelfde delict. Het zou echter ook verklaard kunnen worden door de kijk van jongeren op de verschillende pleegwijzen. Hierbij zou het kunnen zijn dat jongeren een delict via een online pleegwijze als realistischer evalueren dan dat zij eenzelfde delict, maar via een offline pleegwijze evalueren. Dit zou (ondanks het ontbreken van enig hoofdeffect voor de pleegwijze binnen dit onderzoek), toch kunnen wijzen op een verschil in evaluatie van online delicten tegenover offline delicten.

Kanttekeningen:

Dit onderzoek is aan een aantal beperkingen onderhevig waarmee bij het trekken van conclusies rekening moet worden gehouden. Ten eerste is het onderzoek afgenomen op één middelbare school, waardoor de steekproef niet representatief is voor Nederlandse jongeren. Er was deels dan ook sprake van een selection bias binnen dit onderzoek. De jongeren die mee hebben gedaan aan het onderzoek zijn echter wel willekeurig verdeeld over de verschillende versies van de vragenlijst waardoor de achtergrond variabelen over het algemeen gelijkmatig verdeeld zijn over de verschillende versies van de vragenlijst. De achtergrondvariabelen die niet gelijkmatig zijn verdeeld over de verschillende versies, zijn als covariaat toegevoegd aan de statistische analyses, zodat deze de resultaten niet zouden vertroebelen.

Zoals al eerder aangegeven in het resultaten gedeelte van deze discussie, zou de rol van het online disinhibitie effect mogelijk anders zijn dan voorafgaand aan het onderzoek werd verwacht. Het online disinhibitie effect is in eerste instantie een maat voor de (ont)remming in de online communicatie/gedraginhibitie. Het is daarmee dan ook nog niet gezegd dat de dimensies van Suler (2004) ook een rol spelen in het verklaren van verschillen in de waardering van online- en offline delicten.

Wellicht ligt er ook een tekort in de onderzoeksopzet. In de huidige onderzoeksopzet zijn alle versies van de vragenlijst exact gelijk gehouden om de resultaten uiteindelijk zo goed mogelijk te kunnen vergelijken. De dimensies van Suler zijn echter aspecten van de online communicatie (en niet van offline communicatie). Er kon door deze opzet wellicht minder diep worden ingegaan op deze aspecten van de verschillende dimensies doordat de vragen ook moesten gelden binnen een offline scenario. Daarnaast konden geen vragen gesteld worden over het eventuele verschil dat de respondenten ervaarden tussen het plegen van een online en offline delict.

Wat betreft de omschrijving van de scenario's bleek bij de afname van het onderzoek dat het fictieve scenario over bedreiging twee acties omschreef (de actie van het slachtoffer voorafgaand aan de bedreiging waar de respondent zich in moest inleven). Dit zorgde bij een aantal respondenten voor verwarring bij het beantwoorden van de vragen wanneer zij hun mening over de actie uit het scenario dienden te geven. Dit zou mogelijk invloed hebben gehad op de resultaten. Daarnaast zijn er vragen rondom het fictieve scenario offline fraude, waarbij een advertentie werd opgehangen in de Albert Heijn. Dit lijkt onder jongeren niet meer gangbaar. Hier werden echter door de jongeren die voorafgaand aan het onderzoek zijn

gevraagd de scenario's te lezen, geen opmerkingen over gemaakt. Ook tijdens de afname van het onderzoek kwam dit niet naar voren. Beter was echter geweest wanneer er nog een manipulatiecheck was toegevoegd aan de vragenlijst.

Aanbevelingen:

Gezien het ontbreken van het hoofdeffect van de pleegwijze op de afhankelijke variabelen, lijkt er geen grond voor het vervolgen van dit onderzoek. Mogelijk zouden er echter met een andere onderzoeksopzet, of na het heroverwegen van de dimensies van Suler (2004), toch resultaten kunnen worden gehaald op dit gebied. Indien er namelijk toch een verschil aangetoond zou kunnen worden in de kijk van jongeren op het plegen van online- en offline delicten, dan zou dit relatief veel invloed kunnen hebben op de preventie en aanpak van online criminaliteit onder jongeren. Mijns inziens is dit onderwerp dan ook de moeite van het overwegen van de volgende punten waard.

- Indien het onderzoek zou worden vervolgd wordt aanbevolen geen onderscheid te maken tussen online of offline delicten in verschillende versies. Wanneer beide pleegwijzen in eenzelfde vragenlijst aan bod zouden komen, kunnen de dimensies van Suler explicieter worden uitgevraagd. Daarnaast kan ook direct gevraagd worden naar het mogelijke verschil dat jongeren ervaren tussen online en offline delicten.
- Afname bij een grotere steekproef onder jongeren van verschillende middelbare scholen ter voorkoming van selection bias.

Dankwoord

Graag wil ik dr. Sven Zebel en dr. Ir. Peter de Vries bedanken voor het begeleiden van dit onderzoek en hun feedback op eerdere versies van dit verslag. Daarnaast wil ik de heer Bergambagt bedanken, Rector van het Christelijk Lyceum te Apeldoorn, voor de mogelijkheid om mijn onderzoek uit te voeren op zijn middelbare school. Ook naar de heren C. van Alphen en S. Latupeirissa, gaat mijn dank uit voor de ondersteuning en tussentijdse gezelligheid die zij boden tijdens het verzamelen van de data.

Literatuurlijst:

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behaviour. *Organizational Behaviour and Human Decision Processes*, 50: 179-211.
- Alter, A. L., Kernochan, J. & Darley, J.M. (2007). "Transgression wrongfulness outweighs its harmfulness as a determinant of sentence severity." *Law and Human Behavior; Law and Human Behavior* 31(4): 319.
- Chan, M.C. (2009). *Shyness, sociability, and the role of media synchronicity in the use of computer-mediated communication*. Paper presented at the Annual Meeting of the International Communication Association, Chicago, IL.
- Douglas, K. M., & McGarty, C. (2001). Identifiability and self-representation: Computer mediated communication and intergroup interaction. *British Journal of Social Psychology*, 40, 399–416.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE Publications Ltd.
- Gottfredson, M., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Grasmick, H.G., Tittle, C.R., Bursik Jr., R.J., & Arneklev, B.J. (1993). Testing the core empirical implications of Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30(1), 5-29.
- Hulst, R.C. van der, & Neve, R. J. M. (2008). *High-tech crime, soorten criminaliteit en hun ouders. Een literatuurinventarisatie*. Den Haag: WODC / Boom Juridische Uitgevers. Reeks Onderzoek en Beleid, nr. 264
- Joinson, A. N. (2001). Self-disclosure in computer-mediated communication: The role of self-awareness and visual anonymity. *European Journal of Social Psychology*, 31, 177–192.
- Joinson, A. N. (2007). Disinhibition and the Internet. In J. Gackenbach (Ed.), *Psychology and the internet: Intrapersonal, interpersonal and transpersonal implications* (2nd ed., pp. 76–92). San Diego, CA: Elsevier Academic Press.
- Jones, L.M., Mitchell, K.J., Finkelhor, D. (2013). Online Harassment in Context: Trends From Three Youth Internet Safety Surveys (2000, 2005, 2010). *Psychology of Violence*, Vol. 3, No. 1, 53– 69.
- Kerstens, J., Veenstra, S., As van, M. (2011). Jongeren en risico's van het internet, Een literatuurstudie naar €-cybercrime. <http://www.cyren-jeugd.nl>
- Kerstens, J., Stol, W. (2012). Jeugd en Cybersafety, Online slachtoffer- en ouderschap onder

Nederlandse jongeren.

- Lapidot-Lefler, N., Barak, A. (2011). Effects of anonymity, invisibility, and lack of eye-contact on toxic online disinhibition. *Computers in Human Behavior*, Vol. 28, No. 2. 434-443.
- McKenna, K. Y. A., & Green, A. S. (2002). Virtual group dynamics. *Group Dynamics*, 6, 116–127.
- Pratt, T.C., & Cullen, F.T. (2000). The empericap status of Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime: A meta-analysis. *Criminology*, 38, 931-64.
- Rosenmerkel, S. P. (2001). "Wrongfulness and harmfulness as components of seriousness of white-collar offenses." *Journal of Contemporary Criminal Justice* 17(4): 308-327.
- Schouten AP, Valkenburg PM, Peter J. Precursors and underlying processes of adolescents' online self-disclosure: Developing and testing an "Internetattribute-perception" model. *Media Psychol* 2007;10:292–314.
- Suler, J.R. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology and Behavior*, 7, 321-326.
- Valkenburg, P.M., Peter, J. (2011). Online Communication Among Adolescents: An Integrated Model of Its Attraction, Opportunities, and Risks. *Journal of Adolescents Health*, Vol. 48, No. 2, 121- 127.
- Warr, M. (1989). "What is the perceived seriousness of crimes?" *Criminology* 27(4): 795-822.
- Wodzicki, K., Schwämmlein, E., Cress, U., & Kimmerle, J. (2011). Does the type of anonymity matter? The impact of visualization on information sharing in online groups. *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, 14, 157–160.

BIJLAGE 1.
Vragenlijst.**'Zet jij het Pieter betaald?!' / 'Geld verdienen aan de Bioscoop'?**

Beste student,

Wat fijn dat je mee wilt werken aan mijn onderzoek!

Ik ben Floortje Heij en ik studeer psychologie aan de Universiteit Twente. Voordat ik je uit zal leggen waar het onderzoek over gaat, is het belangrijk om het volgende goed door te lezen:

Tijdens dit onderzoek zal ik vragen naar jouw mening over een aantal zaken. Het is hierbij belangrijk om eerlijk antwoord te geven en niet samen te werken met je buurman of buurvrouw. Er is dus geen enkel antwoord goed of fout, als je maar antwoord geeft vanuit je eigen mening. Je naam wordt niet gevraagd en de gegevens zullen uiteindelijk anoniem worden verwerkt. Dit wil zeggen dat je antwoorden nooit worden gebruikt om te achterhalen wie je bent. Wat belangrijk is om te weten is dat je het recht hebt om op ieder willekeurig moment te stoppen met het onderzoek, om wat voor reden dan ook. Je bent niet verplicht om deel te nemen. Of je wel of niet akkoord gaat met deelname, kun je onderaan deze pagina aangeven.

Wanneer je besluit om deel te nemen aan het onderzoek zal dit 10 - 15 minuten in beslag nemen.
Wanneer je iets niet begrijpt, stel je vraag gerust.

Heel veel succes!

Floortje Heij

Ga je wel of niet door met het onderzoek?

- Ja, ik heb begrepen wat mijn rechten zijn en ga akkoord met het onderzoek.
- Nee, ik wil liever toch niet meewerken aan het onderzoek (klik hierna op de knop 'ik wil stoppen met het onderzoek'.

Gegevens:

Hieronder volgen eerst een paar vragen over jou zelf.

Geslacht: man/vrouw

Leeftijd: ...

Opleiding: VMBO/Havo/VWO/Gymnasium

Klas: ...

Er volgt nu een beschrijving van een situatie die jou ook zou kunnen overkomen. Lees deze tekst alsjeblieft aandachtig door en probeer je zo goed mogelijk in te leven in de situatie. Er worden straks vragen over gesteld!

Offline-bedreiging

Sinds dit schooljaar zit er een nieuwe jongen bij jou in de klas, Pieter. Hij is pas verhuisd en heeft nog weinig vrienden in jouw woonplaats en op school. Hij is veel alleen en heeft zich nog niet aangesloten bij iemand anders of een groepje op school. In de klas is hij vaak stil en richt hij zich vooral op zijn schoolwerk. Hij is in jouw ogen het lievelingetje van veel leraren.

Tijdens een sportdag bedenk jij samen met een grote groep leerlingen uit veel verschillende klassen dat jullie die dag net zo goed over kunnen slaan, niemand merkt het toch. Jullie besluiten om deze dag inderdaad te gaan spijbelen en gaan met zijn allen naar de stad. Wanneer jullie de volgende dag op school komen blijkt dat jullie een groot probleem hebben. Jullie zijn verlinkt en moeten allemaal een week nablijven en iedere dag corveeën.

Via via kom je er achter dat Pieter degene is die aan de schoolleiding heeft verteld dat jullie niet aanwezig waren op de sportdag. Je wordt kwaad en vraagt je af waar dat heilige boontje het lef vandaan haalt. Je besluit dat hij dit niet ongestraft kan doen en schrijft hem een brief. Daarin geef je te kennen dat je weet wat hij heeft gedaan en dat hij hier voor zal boeten. Als hij nog een keer zijn mond open trekt (bijvoorbeeld over deze brief), zal je er persoonlijk voor zorgen dat hij zo hard wordt geslagen dat hij de volgende sportdag zelf niet mee kan doen. De brief sluit je af zonder je naam zodat hij niet weet van wie de brief afkomstig is en stopt hem in zijn tas op een moment dat niemand kijkt.

Dat zal hem leren...

Online-bedreiging:

Sinds dit schooljaar zit er een nieuwe jongen bij jou in de klas, Pieter. Hij is pas verhuisd en heeft nog weinig vrienden in jouw woonplaats en op school. Hij is veel alleen en heeft zich nog niet aangesloten bij iemand anders of een groepje op school. In de klas is hij vaak stil en richt hij zich vooral op zijn schoolwerk. Hij is in jouw ogen het lievelingetje van veel leraren.

Tijdens een sportdag bedenk jij samen met een grote groep leerlingen uit veel verschillende klassen dat jullie die dag net zo goed over kunnen slaan, niemand merkt het toch. Jullie besluiten om deze dag inderdaad te gaan spijbelen en gaan met zijn allen naar de stad. Wanneer jullie de volgende dag op school komen blijkt dat jullie een groot probleem hebben. Jullie zijn verlinkt en moeten allemaal een week nablijven en iedere dag corveeën.

Via via kom je er achter dat Pieter degene is die aan de schoolleiding heeft verteld dat jullie niet aanwezig waren op de sportdag. Je wordt kwaad en vraagt je af waar dat heilige boontje het lef vandaan haalt. Je besluit dat hij dit niet ongestraft kan doen en besluit hem een email te sturen. Daarin geef je te kennen dat je weet wat hij heeft gedaan en dat hij hier voor zal boeten. Als hij nog een keer zijn mond open trekt (bijvoorbeeld over deze email), zal je er persoonlijk voor zorgen dat hij zo hard wordt geslagen dat hij de volgende sportdag zelf niet mee kan doen. Om dat te doen maak je een nieuw email account aan met een nietszeggende naam. Vanaf daar verzend je de email zodat niemand weet waar de mail vandaan komt.

Dat zal hem leren...

Offline-fraude:

Van een vriend heb je gehoord dat je met het verkopen van bioscoopkaartjes veel geld kan verdienen. Jou lijkt dat een leuke manier om je centen bij elkaar te krijgen en bedenkt een plan. Omdat je weinig geld

hebt om eerst de kaartjes allemaal in te kopen, besluit je om ze na te gaan maken. Dit lukt goed en volgens jou is niet te zien dat het geen echte bioscoopkaartjes zijn. Je besluit om deze kaartjes te verkopen aan mensen, maar voor de zekerheid wel aan mensen die je niet persoonlijk kent. Je weet namelijk niet zeker of de bioscoop door zal hebben dat de kaartjes niet echt zijn wanneer de mensen ze gaan gebruiken.

Je hangt een advertentie voor de bioscoopkaartjes in de supermarkt. Op deze advertentie staat een prepaid telefoonnummer zodat mensen contact met je op kunnen nemen. Dit telefoonnummer heb je speciaal aangevraagd voor het verkopen van de bioscoopkaartjes, het nummer is verder dan ook bij niemand bekend. Wanneer mensen interesse hebben, laat je ze eerst betalen en stuur je vervolgens de nepkaartjes op via de post.

Online-fraude:

Van een vriend heb je gehoord dat je met het verkopen van bioscoopkaartjes veel geld kan verdienen. Jou lijkt dat een leuke manier om je centen bij elkaar te krijgen en bedenkt een plan. Omdat je weinig geld hebt om eerst de kaartjes allemaal in te kopen, besluit je om ze na te gaan maken. Dit lukt goed en volgens jou is niet te zien dat het geen echte bioscoopkaartjes zijn. Je besluit om deze kaartjes te verkopen aan mensen, maar voor de zekerheid wel via marktplaats. Je weet namelijk niet zeker of de bioscoop door zal hebben dat de kaartjes niet echt zijn wanneer de mensen ze gaan gebruiken.

Je plaatst een advertentie op marktplaats zonder dat jij jouw gegevens er bij zet. Mensen kunnen dus wel contact met je opnemen, maar zien niet wie jij bent. Wanneer mensen interesse hebben, laat je ze eerst betalen, en stuur je vervolgens de nepkaartjes op via een mail met bijlage.

Wat was je gedachte bij het lezen van deze tekst:

Geef ten minste twee gedachten die je had bij het lezen van deze tekst:

.....
.....

Vragenlijst:

Wat nu volgt zijn een aantal stellingen aan de hand van de tekst die je zojuist hebt gelezen. Probeer je zo goed mogelijk in te leven in de situatie en te bedenken hoe jij hier tegen aan kijkt/hier over denkt. Je kunt de stellingen beantwoorden aan de hand van 5 mogelijkheden

0. Helemaal niet
1. Een beetje
2. Redelijk
3. Behoorlijk
4. Heel erg

Kies het antwoord dat zo goed mogelijk bij jou past en probeer zo eerlijk mogelijk te antwoorden. Het gaat in deze vragenlijst om jouw mening, er zijn dan ook geen goede of foute antwoorden. Doe het onderzoek dus alleen en werk niet samen met je buurman of buurvrouw.

Succes!

De volgende vragen zullen gaan over hoe ernstig jij de omschreven actie uit het scenario vindt.**In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:**

1. Ik vind de in het scenario omschreven actie heel fout
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
  2. Ik vind de in het scenario omschreven actie moreel niet juist
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
  3. Ik vind de in het scenario omschreven actie een ernstige overtreding
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
  4. Wanneer ik deze handeling uit zou voeren dan zou dit overeen komen met wat ik juist vind
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
  5. Deze actie is in mijn ogen niet zoals het hoort
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
  6. Ik vind de in het scenario omschreven actie heel erg verkeerd
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
-

De volgende vragen zullen gaan over hoe schadelijk jij de omschreven actie uit het scenario vindt voor degene waar de actie tegen gericht was.**In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:**

7. Ik denk dat deze actie heel schadelijk is voor Pieter/degene die de bioscoopkaartjes koopt
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
8. Wanneer ik dit bij iemand zou doen, zou dit erge gevolgen hebben voor Pieter/degene die de bioscoopkaartjes koopt
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
9. Ik denk niet dat iemand last zal hebben van deze actie
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
10. Deze actie heeft vervelende consequenties voor Pieter/degene die de bioscoopkaartjes koopt
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
11. Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar heel verdrietig van wordt
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
12. Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar heel boos van wordt
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
13. Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar heel bang van wordt
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

14. Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar veel stress aan over houdt
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
-

De volgende vragen zullen gaan over hoe jij tegen het plegen van deze actie aan kijkt.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:

15. Ik denk dat ik mijzelf niet zo ver zou kunnen krijgen om iets te doen als in de omschreven actie
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
16. Als ik zoiets zou doen, zou ik hier veel weerstand bij ervaren
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
17. Als ik heel boos ben, zou ik deze actie zonder problemen uit kunnen voeren
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
18. Ik zou er heel veel moeite mee hebben om een dergelijke actie uit te voeren
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
19. Hoe aantrekkelijk deze actie ook zou zijn, ik zou dit niet kunnen
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
20. De omschreven actie zou ik ook uit kunnen voeren zonder dat ik hier weerstand bij zou ervaren.
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
-

De volgende vragen zullen gaan over de mate waarin jij denkt dat je anoniem (onbekend) blijft wanneer jij de omschreven actie uit het scenario uit zou voeren.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:

21. Ik heb het idee dat wanneer ik de omschreven actie uit zou voeren, niemand er achter zou kunnen komen dat ik dit gedaan heb
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
22. Ik denk dat anderen er snel achter zullen zijn dat ik dit heb gedaan als ik dit er op deze manier doe.
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
23. Ik denk dat ik anoniem zou blijven wanneer ik deze handeling uit zou voeren
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
24. Ik denk dat mensen er op deze manier achter komen dat ik dit deed
 Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg
-

De volgende vragen zullen gaan over de mate waarin jij denkt dat je onzichtbaar blijft voor anderen wanneer jij de omschreven actie uit het scenario uit zou voeren.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:

25. Ik denk dat ik op deze manier geen persoonlijke sporen achter laat

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

26. Wanneer ik deze actie uit zou voeren is te zien dat dit bij mij vandaan komt

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

27. Ik blijf naar mijn idee bij het uitvoeren van een dergelijke actie onzichtbaar voor anderen

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

28. Wanneer ik dit zou doen, denk ik dat mensen zouden kunnen ontdekken dat het bij mij vandaan komt

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

De volgende vragen zullen gaan over de eventuele gevolgen van de in het scenario omschreven actie.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:

29. Ik heb het idee dat als ik dit doe, ik het daarna achter me kan laten zonder dat ik hier ooit nog aan terug denk

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

30. Ik heb het idee dat als ik dit doe, ik het daarna achter me kan laten zonder dat ik hier ooit nog iets van anderen over te horen krijg

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

31. Ik denk dat als ik dit zou doen, dat niemand hier op zou reageren.

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

32. De kans dat iemand direct op mij reageert als ik dit doe is heel klein

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

33. Ik verwacht dat als ik dit zou doen, ik meteen gepakt zou worden.

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

34. Ik verwacht dat als ik dit zou doen, ik direct reactie van anderen zou krijgen.

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

De volgende vragen zullen gaan over in welke mate jij de omschreven actie bij jezelf vindt passen.**In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:**

35. Wanneer ik dit zou doen, zou ik me na afloop niet verantwoordelijk voelen voor eventuele gevolgen omdat dit niet bij mij als persoon zou passen

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

36. Wanneer ik dit zou doen, zie ik dat als een eenmalige actie en niet iets wat normaal is voor mij

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

37. Als ik deze handeling uit zou voeren, zou dit niet typerend zijn voor mij als persoon

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

38. Bij het uitvoeren van deze actie, zou dit ver af staan van hoe ik ben

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

De volgende vragen zullen gaan over tegen wie je de (in het scenario omschreven) actie wel of niet uit zou voeren.**In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:**

39. Deze actie zou ik ook doen wanneer de ander sterker of machtiger is dan ik

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

40. Als ik een dergelijke actie uit zou voeren, maakt het me niet uit wie ik tegenover me heb, als ik de actie maar rechtvaardig vindt

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

41. Als ik vind dat ik gelijk heb, zou ik deze actie uit voeren, ongeacht de status van de persoon die ik voor me heb

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

42. Als ik deze actie rechtvaardig vindt, zou het me niet uit maken wie ik voor me zou hebben

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

43. Als ik iemand voor mij heb die een hogere status heeft dan ik, zou ik deze actie niet uit durven voeren

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Persoonlijkheid:**De volgende vragen zullen gaan over hoe jij jezelf ziet.****In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen:**

Ik kan me goed concentreren,

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

ik zeg dingen zonder erover na te denken

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik koop dingen die ik leuk vind zonder erbij na te denken

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik vind het leuk om moeilijke opdrachten te doen

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik houd van spannende dingen

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik ben vaak druk in de klas

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik kom vaak in de problemen door wat ik doe

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik kan niet lang stil zitten

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik vind het leuk om gevaarlijke dingen te doen

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik heb vaak ruzie met anderen

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik zorg ervoor dat ik krijg wat ik wil

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik denk alleen aan mijzelf

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Ik word snel kwaad

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Vragenlijst:

Nu volgen een aantal vragen over het scenario dat je aan het begin van het onderzoek hebt gelezen.

Het omschreven scenario lijkt mij gemakkelijk uit te voeren:

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Waarom wel/niet?

.....
.....

Het uitvoeren van de in het scenario omschreven daad zou mij veel energie kosten.

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Waarom wel/niet?

.....
.....

Ik zou het omschreven scenario zelf ook uit kunnen voeren.

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Waarom wel/niet?

.....
.....

De actie in het omschreven scenario is realistisch:

Helemaal niet Een beetje Redelijk Behoorlijk Heel erg

Waarom wel/niet?

.....
.....

Vragenlijst:

De volgende vragen gaan over jouw ervaring met acties die vergelijkbaar zijn met het omschreven scenario.

Heb je wel eens iets gedaan dat vergelijkbaar was met het omschreven scenario?

JA/NEE:

Ken je iemand die iets heeft gedaan dat vergelijkbaar was met het omschreven scenario?

JA/NEE:

Denk je dat het omschreven scenario strafbaar is? En waarom wel/niet?

JA/NEE:

Heb je zelf wel eens iets strafbaars gedaan?

JA/NEE:

Ken je iemand anders in je direct omgeving (bijvoorbeeld vrienden of familie) die wel eens iets strafbaars hebben gedaan?

JA/NEE:

Heb je ervaring met (online) criminaliteit?

JA/NEE:

Ben je wel eens slachtoffer geworden van een online of offline misdrijf?

JA/NEE:

Ken je iemand die wel eens slachtoffer is geworden van een online of offline misdrijf?

JA/NEE:

Tot slot:

Zo, je bent bijna klaar! Heel erg bedankt dat je dit wilde invullen! Maar voordat je het onderzoek af sluit willen we je het volgende nog meegeven: De tekst die je zojuist hebt gelezen omschreef een handeling die voor de Nederlandse wet strafbaar is. Het maakt niet uit hoe deze handeling wordt gepleegd, het is wettelijk verboden. Dat betekent dat je voor zo'n misdrijf wordt opgepakt en bestraft. Onthoudt dit dus goed wanneer je straks of over een tijdje nog eens over dit onderzoek na denkt.

Heb je nog opmerkingen/vragen over het onderzoek?

.....
.....

Dit is het einde van het onderzoek, bedankt voor je medewerking! Heb je nog vragen of opmerkingen? Of wil je na het afronden van het onderzoek toch dat jouw antwoorden niet worden gebruikt. Dan kun je mij mailen: OnderzoekCL@gmail.com.

BIJLAGE 2.
verdeling achtergrondvariabelen.

Verdeling leeftijd:

N = 150 (75 man, 75 vrouw) Gemiddelde leeftijd: 15,53 (SD: 1,34)

Online fraude: **N = 40** (19 man, 21 vrouw) Gemiddelde leeftijd: **15,38 (SD: 1,35)**

Offline fraude: **N = 35** (16 man, 19 vrouw) Gemiddelde leeftijd: **15,69 (SD: 1,28)**

Online bedreiging: **N = 37** (21 man, 15 vrouw) Gemiddelde leeftijd: **15,53 (SD: 1,23)**

Offline bedreiging: **N = 39** (19 man, 20 vrouw) Gemiddelde leeftijd: **15,57 (SD: 1,5)**

Geslacht proefpersoon

Welk delict is gepleegd?	In welke context is het delict gepleegd: online of offline		Freque ncy	Perce nt	Valid Percent	Cumulative Percent
fraude	online	man	19	47,5	47,5	47,5
		vrouw	21	52,5	52,5	100,0
		Total	40	100,0	100,0	
	offline	man	16	45,7	45,7	45,7
		vrouw	19	54,3	54,3	100,0
		Total	35	100,0	100,0	
bedreiging	online	man	21	58,3	58,3	58,3
		vrouw	15	41,7	41,7	100,0
		Total	36	100,0	100,0	
	offline	man	19	48,7	48,7	48,7
		vrouw	20	51,3	51,3	100,0
		Total	39	100,0	100,0	

Huidige opleiding

Welk delict is gepleegd?	In welke context is het delict gepleegd: online of offline		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
fraude	online	Valid	vmbo	9	22,5	22,5	22,5
			havo	14	35,0	35,0	57,5
			vwo	17	42,5	42,5	100,0
			Total	40	100,0	100,0	
	offline	Valid	vmbo	5	14,3	14,3	14,3
			havo	12	34,3	34,3	48,6
			vwo	18	51,4	51,4	100,0
			Total	35	100,0	100,0	
bedreiging	online	Valid	vmbo	6	16,7	16,7	16,7
			havo	12	33,3	33,3	50,0
			vwo	18	50,0	50,0	100,0
			Total	36	100,0	100,0	
	offline	Valid	vmbo	9	23,1	23,1	23,1
			havo	13	33,3	33,3	56,4
			vwo	17	43,6	43,6	100,0
			Total	39	100,0	100,0	

BIJLAGE 3:**Ongelijke verdelingen achtergrondvariabelen; ervaring met criminaliteit.***Heb je zelf wel eens iets strafbaars gedaan?*

Welk delict is gepleegd?	In welke context is het delict gepleegd: online of offline		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
fraude	online	Valid	ja	13	32,5	32,5	32,5
			nee	27	67,5	67,5	100,0
			Total	40	100,0	100,0	
	offline	Valid	ja	13	37,1	37,1	37,1
			nee	22	62,9	62,9	100,0
			Total	35	100,0	100,0	
bedreiging	online	Valid	ja	13	36,1	36,1	36,1
			nee	23	63,9	63,9	100,0
			Total	36	100,0	100,0	
	offline	Valid	ja	18	46,2	46,2	46,2
			nee	21	53,8	53,8	100,0
			Total	39	100,0	100,0	

(eveneens covariaat 1).*Ken je iemand anders in je direct omgeving (bijvoorbeeld vrienden of familie) die wel eens iets strafbaars hebben gedaan?*

Welk delict is gepleegd?	In welke context is het delict gepleegd: online of offline		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
fraude	online	Valid	ja	26	65,0	65,0	65,0
			nee	14	35,0	35,0	100,0
			Total	40	100,0	100,0	
	offline	Valid	ja	20	57,1	57,1	57,1
			nee	15	42,9	42,9	100,0
			Total	35	100,0	100,0	
bedreiging	online	Valid	ja	24	66,7	66,7	66,7
			nee	12	33,3	33,3	100,0
			Total	36	100,0	100,0	
	offline	Valid	ja	29	74,4	74,4	74,4
			nee	10	25,6	25,6	100,0
			Total	39	100,0	100,0	

(eveneens covariaat 2).

BIJLAGE 4:**Fictieve Scenario's:***Offline-bedreiging*

Sinds dit schooljaar zit er een nieuwe jongen bij jou in de klas, Pieter. Hij is pas verhuisd en heeft nog weinig vrienden in jouw woonplaats en op school. Hij is veel alleen en heeft zich nog niet aangesloten bij iemand anders of een groepje op school. In de klas is hij vaak stil en richt hij zich vooral op zijn schoolwerk. Hij is in jouw ogen het lievelingetje van veel leerkrachten. Tijdens een sportdag bedenk jij samen met een grote groep leerlingen uit veel verschillende klassen dat jullie die dag net zo goed over kunnen slaan, niemand merkt het toch. Jullie besluiten om deze dag inderdaad te gaan spijbelen en gaan met zijn allen naar de stad. Wanneer jullie de volgende dag op school komen blijkt dat jullie een groot probleem hebben. Jullie zijn verlinkt en moeten allemaal een week nablijven en voor straf een opstel schrijven. Via via kom je er achter dat Pieter degene is die aan de schoolleiding heeft verteld dat jullie niet aanwezig waren op de sportdag. Je wordt kwaad en vraagt je af waar dat heilige boontje het lef vandaan haalt. Je besluit dat hij dit niet ongestraft kan doen en schrijft hem een brief. Daarin geef je te kennen dat je weet wat hij heeft gedaan en dat hij hier voor zal boeten. Als hij nog een keer zijn mond open trekt (bijvoorbeeld over deze brief), zal je er persoonlijk voor zorgen dat hij zo hard wordt geslagen dat hij de volgende sportdag zelf niet mee kan doen. De brief sluit je af zonder je naam zodat hij niet weet van wie de brief afkomstig is en stopt hem in zijn tas op een moment dat niemand kijkt. Dat zal hem leren...

Online-bedreiging:

Sinds dit schooljaar zit er een nieuwe jongen bij jou in de klas, Pieter. Hij is pas verhuisd en heeft nog weinig vrienden in jouw woonplaats en op school. Hij is veel alleen en heeft zich nog niet aangesloten bij iemand anders of een groepje op school. In de klas is hij vaak stil en richt hij zich vooral op zijn schoolwerk. Hij is in jouw ogen het lievelingetje van veel leerkrachten. Tijdens een sportdag bedenk jij samen met een grote groep leerlingen uit veel verschillende klassen dat jullie die dag net zo goed over kunnen slaan, niemand merkt het toch. Jullie besluiten om deze dag inderdaad te gaan spijbelen en gaan met zijn allen naar de stad. Wanneer jullie de volgende dag op school komen blijkt dat jullie een groot probleem hebben. Jullie zijn verlinkt en moeten allemaal een week nablijven en voor straf een opstel schrijven. Via via kom je er achter dat Pieter degene is die aan de schoolleiding heeft verteld dat jullie niet aanwezig waren op de sportdag. Je wordt kwaad en vraagt je af waar dat heilige

boontje het lef vandaan haalt. Je besluit dat hij dit niet ongestraft kan doen en besluit hem een email te sturen. Daarin geef je te kennen dat je weet wat hij heeft gedaan en dat hij hier voor zal boeten. Als hij nog een keer zijn mond open trekt (bijvoorbeeld over deze email), zal je er persoonlijk voor zorgen dat hij zo hard wordt geslagen dat hij de volgende sportdag zelf niet mee kan doen. Om dat te doen maak je een nieuw email account aan met een nietszeggende naam. Vanaf daar verzend je de email zodat niemand weet waar de mail vandaan komt. Dat zal hem leren...

Offline-fraude:

Van een vriend heb je gehoord dat je met het verkopen van bioscoopkaartjes veel geld kan verdienen. Jou lijkt het dat een leuke manier om je centen bij elkaar te krijgen en bedenkt een plan. Omdat je weinig geld hebt om eerst de kaartjes allemaal in te kopen, besluit je om ze na te gaan maken. Dit lukt goed en volgens jou is niet te zien dat het geen echte bioscoopkaartjes zijn. Je besluit om deze kaartjes te verkopen aan mensen, maar voor de zekerheid wel aan mensen die je niet persoonlijk kent. Je weet namelijk niet zeker of de bioscoop door zal hebben dat de kaartjes niet echt zijn wanneer de mensen ze gaan gebruiken. Je hangt een advertentie voor de bioscoopkaartjes in de supermarkt. Op deze advertentie staat een prepaid telefoonnummer zodat mensen contact met je op kunnen nemen. Dit telefoonnummer heb je speciaal aangevraagd voor het verkopen van de bioscoopkaartjes, het nummer is verder dan ook bij niemand bekend. Wanneer mensen interesse hebben, laat je ze eerst betalen en stuur je vervolgens de nepkaartjes op via de post.

Online-fraude:

Van een vriend heb je gehoord dat je met het verkopen van bioscoopkaartjes veel geld kan verdienen. Jou lijkt het dat een leuke manier om je centen bij elkaar te krijgen en bedenkt een plan. Omdat je weinig geld hebt om eerst de kaartjes allemaal in te kopen, besluit je om ze na te gaan maken. Dit lukt goed en volgens jou is niet te zien dat het geen echte bioscoopkaartjes zijn. Je besluit om deze kaartjes te verkopen aan mensen, maar voor de zekerheid wel via marktplaats. Je weet namelijk niet zeker of de bioscoop door zal hebben dat de kaartjes niet echt zijn wanneer de mensen ze gaan gebruiken. Je plaatst een advertentie op marktplaats zonder dat jij jouw gegevens er bij zet. Mensen kunnen dus wel contact met je opnemen, maar zien niet wie jij bent. Wanneer mensen interesse hebben, laat je ze eerst betalen, en stuur je vervolgens de nepkaartjes op via een mail met bijlage.

BIJLAGE 5:**Factorladingen na rotatie.****Factorladingen na rotatie: Morele verwerpelijkheid.***Rotated Component Matrix^a*

	Component			
	1	2	3	4
6Ik vind de in het scenario omschreven actie heel erg verkeerd	,848			
3Ik vind de in het scenario omschreven actie een ernstige overtreding	,833			
1Ik vind de in het scenario omschreven actie heel fout	,829			
5Deze actie is in mijn ogen niet zoals het hoort	,792			
2Ik vind de in het scenario omschreven actie moreel niet juist	,673		,379	
13Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar heel bang van wordt			,879	
14Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar veel stress aan over houdt			,821	
11Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar heel verdrietig van wordt			,756	
8Wanneer ik dit bij iemand zou doen, zou dit erge gevolgen hebben voor Pieter/degene die de bioskoopkaartjes koopt		,555	,418	
9Ik denk niet dat iemand last zal hebben van deze actie			,734	
7Ik denk dat deze actie heel schadelijk is voor Pieter/degene die de bioskoopkaartjes koopt		,407	,587	
10Deze actie heeft vervelende consequenties voor Pieter/degene die de bioskoopkaartjes koopt		,404	,542	- ,393
12Ik denk dat wanneer ik dit bij iemand zou doen, diegene daar heel boos van wordt	,435		,459	- ,395
4Wanneer ik deze handeling uit zou voeren dan zou dit overeen komen met wat ik juist vind				,844

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 9 iterations.

Factorladingen na rotatie: Pleegweerstand:*Component Matrix^a*

	Component 1
19Hoe aantrekkelijk deze actie ook zou zijn, ik zou dit niet kunnen	,860
18Ik zou er heel veel moeite mee hebben om een dergelijke actie uit te voeren	,854
16Als ik zoiets zou doen, zou ik hier veel weerstand bij ervaren	,798
15Ik denk dat ik mijzelf niet zo ver zou kunnen krijgen om iets te doen als in de omschreven actie	,784
17Als ik heel boos ben, zou ik deze actie zonder problemen uit kunnen voeren	,754
20De omschreven actie zou ik ook uit kunnen voeren zonder dat ik hier weerstand bij zou ervaren.	,609

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Factorladingen na rotatie: Dimensies Suler:*Rotated Component Matrix^a*

	Component					
	1	2	3	4	5	6
42Als ik deze actie rechtvaardig vindt, zou het me niet uit maken wie ik voor me zou hebben	,818					
41Als ik vind dat ik gelijk heb, zou ik deze actie uit voeren, ongeacht de status van de persoon die ik voor me heb	,816					
40Als ik een dergelijke actie uit zou voeren, maakt het me niet uit wie ik tegenover me heb, als ik de actie maar rechtvaardig vindt	,803					

39 Deze actie zou ik ook doen wanneer de ander sterker of machtiger is dan ik	,617	,376		
43 Als ik iemand voor mij heb die een hogere status heeft dan ik, zou ik deze actie niet uit durven voeren	,532			
28 Wanneer ik dit zou doen, denk ik dat mensen zouden kunnen ontdekken dat het bij mij vandaan komt		,846		
26 Wanneer ik deze actie uit zou voeren is te zien dat dit bij mij vandaan komt		,815		
24 Ik denk dat mensen er op deze manier achter komen dat ik dit deed	,623			
31 Ik denk dat als ik dit zou doen, dat niemand hier op zou reageren			,772	
29 Ik heb het idee dat als ik dit doe, ik het daarna achter me kan laten zonder dat ik hier ooit nog aan terug denk			,672	
35 Wanneer ik dit zou doen, zou ik me na afloop niet verantwoordelijk voelen voor eventuele gevolgen omdat dit niet bij mij als persoon zou passen	,327	,646	-,319	
30 Ik heb het idee dat als ik dit doe, ik het daarna achter me kan laten zonder dat ik hier ooit nog iets van anderen over te horen krijg		,636	,350	,346
34 Ik verwacht dat als ik dit zou doen, ik direct reactie van anderen zou krijgen.			,787	
33 Ik verwacht dat als ik dit zou doen, ik meteen gepakt zou worden			,697	

22Ik denk dat anderen er snel achter zullen zijn dat ik dit heb gedaan als ik dit er op deze manier doe.	,411	,537	,410
32De kans dat iemand direct op mij reageert als ik dit doe is heel klein	,432	,522	
23Ik denk dat ik anoniem zou blijven wanneer ik deze handeling uit zou voeren			,719
21Ik heb het idee dat wanneer ik de omschreven actie uit zou voeren, niemand er achter zou kunnen komen dat ik dit gedaan heb		,309	,662
25Ik denk dat ik op deze manier geen persoonlijke sporen achter laat	,371		,623
27Ik blijf naar mijn idee bij het uitvoeren van een dergelijke actie onzichtbaar voor anderen	,379		,555
38Bij het uitvoeren van deze actie, zou dit ver af staan van hoe ik ben			,839
37Als ik deze handeling uit zou voeren, zou dit niet typerend zijn voor mij als persoon			,778
36Wanneer ik dit zou doen, zie ik dat als een eenmalige actie en niet iets wat normaal is voor mij			,712

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 8 iterations.

Factorladingen na rotatie: Persoonlijkheidsvragen.*Rotated Component Matrix^a*

	Component		
	1	2	3
55Ik denk alleen aan mijzelf	,783		
54Ik zorg ervoor dat ik krijg wat ik wil	,692		
56Ik word snel kwaad	,683	,384	
53Ik heb vaak ruzie met anderen	,643	,431	
46Ik koop dingen die ik leuk vind zonder erbij na te denken	,624		
50Ik kom vaak in de problemen door wat ik doe	,579	,418	
44Ik kan me goed concentreren		-,728	
51Ik kan niet lang stil zitten		,669	
47Ik vind het leuk om moeilijke opdrachten te doen		-,509	,420
45Ik zeg dingen zonder erover na te denken		,480	
48Ik houd van spannende dingen			,817
52Ik vind het leuk om gevaarlijke dingen te doen			,781
49Ik ben vaak druk in de klas		,530	,534

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 5 iterations.